

Asia: VN/2287/2020

Lausuntopyyntö työryhmän ehdotuksesta arkkitehtuuripoliittiseksi ohjelmaksi

Työryhmän ehdotus Kohti kestävää arkkitehtuuria

Yleisiä kommentteja työryhmän ehdotuksesta

Arkkitehtuuripoliittisen ohjelman päivittäminen on tarpeen ja otsikoksi valittu ”Kohti kestävää arkkitehtuuria” sopii hyvin tähän aikaan. Ohjelman päivittämisen pääteemat ovat ajankohtaisia ja tärkeitä. Ajassa vahvasti korostuvat ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuus saavat ohjelmassa ansaitsemaansa painoarvoa, ehkä jopa muiden loppuosan teemojen kustannuksella. Valittuihin teemoihin liittyvät toimenpiteet ovat perusteltuja, mutta kaipaavat ehkä osin lisää konkretiaa. Kaavoitukseen liittyvissä toimenpiteissä myös ELY-keskukset on syytä mainita yhtenä kaavoitusta edistävänä tahona. Myöskään joissakin kaupungeissa toimivien kaupunkikuvaneuvottelutoimikuntien tai vastaavien roolia ei ole ohjelmassa huomioitu.

Varsinais-Suomen ELY-keskuksen ympäristövastuualueen toimialueeseen kuuluvat Varsinais-Suomi ja Satakunta.

Luku I Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuus

Kestävä yhdyskuntarakenne on yhtenä perustana ilmastokysymyksen ratkaisuja haettaessa. Asukkaiden elämäntapaan liittyvät seikat ovat oma kysymyksensä, mutta arkkitehtuurin kautta on mahdollista luoda tilallisia edellytyksiä kestävälle elämäntavalle. Ohjelma nostaakin tavoitteissa esiin kaavoituksen tason, jolla sateenvarjomaisesti pystytään ohjaamaan yhdyskuntarakennetta ja rakentamista ilmastoystävällisempään suuntaan. Ohjelmassa ei kuitenkaan missään kohtaa mainita esimerkiksi viherrakennetta tai hiilinieluja, tärkeää elementtiä puhuttaessa luonnon monimuotoisuudesta ja ilmastokysymyksistä. Niiden säilymistä voidaan kaavoituksen keinoin edistää. Kaavoituksen roolia olisi hyvä jatkossa korostaa vielä selkeämmin.

Ohjelman mukaan rakennetussa ympäristössä ensisijaisesti hyödynnetään, korjataan ja kehitetään olemassa olevia rakennuksia, toissijaisesti täydennys- ja lisärakennetaan ja vasta viimeisenä vaihtoehtona rakennetaan uutta, mikä on kannatettava periaate. Vanhojen rakennusten korjaaminen on paitsi usein kulttuuriympäristön kannalta merkittävää, mutta myös ekologista ja resurssiviisasta. Korjaamisen lisäksi rakennusten hoitoon ja huoltoon tulisi kiinnittää riittävästi

huomiota, sillä huollon laiminlyönnin seurauksena korjauskustannukset kasvavat ja purkamisesta alkaa tulla houkutteleva vaihtoehto. Sisäilmaongelmat ovat tällä hetkellä yksi suurimmista modernia rakennusperintöä uhkaavista tekijöistä. Toinen haaste ovat vaille käyttöä jäävät kohteet syrjäseutujen väestömäärän laskiessa. Erityisesti koulurakennusten haasteeksi ovat kasvukeskuksissa muodostuneet uudet avoimet oppimisympäristöt, joita ei lähdetä vanhoihin koulurakennuksiin muokkaamaan, vaan moni paikallisesti arvokas 1950-60-luvun koulurakennus puretaan uuden tieltä.

Toimenpiteet:

A. Rakennussuunnittelun ekologista kestävyttä edistetään

Esimerkiksi perinteisten rakennusmenetelmien ja paikallisten materiaalien hyödyntäminen ja kehittäminen on hyvä toimenpide. Siihen sisältyvät esimerkiksi perustamistavat, jotka eivät edellytä louhimista ja maanvaihtoa. Voisiko tässä kohtaa ajatella lisättäväksi toimenpiteeksi myös materiaalien uusiokäytön, materiaalien minimoinnin ja maa-ainesten lajittelun?

B. Ilmasto- ja biodiversiteettitietoista maankäyttöä tuetaan

Kaavoituksen rooli on hyvin tunnistettu ja toimenpiteet ovat merkittäviä, mikäli niihin saadaan konkretiaa. Käytännön kaavoitukseen soveltamisesta vastaavat kunnat kaavoitusmonopolinsa myötä. Ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaaminen edellyttää nykyisten alalla toimivien täydennuskouluttamista ilmastokysymyksissä sekä ilmastoviisaan kaavoituksen ja rakentamisen hyvien käytäntöjen luomista, edistämistä ja jalkauttamista. Tarvitaan myös lisää tutkimusta aiheesta. Nämä olisivat myös tarpeellisia toimenpiteitä, joilla olisi merkittävä vaikutus.

C. Vähähiilisyys ja kiertotalous kytketään lähiympäristön suunnitteluun

Kokonaisvaltainen konsepti olemassa olevien alueiden korjausrakentamiseen ja kehittämiseen on tarpeellinen, mutta sen yhteydessä tulee muistaa kulttuuriympäristönäkökulma. Vanhoja arvorakennuksia on pieni määrä maamme rakennuskannasta, eikä energiatehokkuuden nimissä tule tehdä näiden rakennusten ominaispiirteitä ja arvoa huomioimattomia korjauksia. Konseptin tulisi ottaa huomioon eri aikakausien rakennuskannan erilainen luonne.

Hyvä arkkitehtuuri on tärkeä osa hyvää ympäristöä ja laadukas arkkitehtuuri ottaa myös ympäristönsä huomioon. Hyvin suunnitellun rakennetun ympäristön merkitystä osana hyvää ympäristöä ei voi kiistää. Ohjelma nostaa aiheellisesti esiin muun muassa asuntosuunnittelun laadun tarkastelun. Ohjelma tunnistaa hyvin tämän hetken ilmiöitä, kuten digitaalisuus, paikkasidonaisuuden muutos ja asuntokuntien pieneneminen. Tulisiko lisäksi pyrkiä näkemään signaaleja vastailmiöistä: vähäteknisyys, paikallisuus ja yhteisöelämä?

Kulttuuriympäristön ja rakennuskannan ajallisen kerroksellisuuden merkitys osana paikan identiteettiä on tunnistettu, samoin kulttuuriympäristön tunnettuuden merkitys asukkaiden paikallistunteen osatekijänä. Ympäristöpsykologian nostaminen esiin suunnittelun yhteydessä on osaltaan omiaan luomaan hyvää ympäristöä. Ympäristöpsykologian näkökulmaa voisi tuoda vahvemmin esille. Suunnittelun keinoin voidaan myös luoda arkiliikuntaa ja sen myötä terveyttä edistäviä ympäristöjä.

Paikallisia arkkitehtuuripoliittisia ohjelmia on tehty jonkin verran; tuoreimpana Varsinais-Suomen ELY-keskuksen toimialueella on Uudenkaupungin ansiokas ja uudenlainen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma.

Toimenpiteet:

A. Osallisuuden lisääminen ja eriarvoisuuden estäminen otetaan alueiden suunnittelun lähtökohdaksi

Toimenpiteessä A tulisi kiinnittää huomiota myös siihen, että osallistumisen tulisi olla kaikille mahdollista, joillekin myös ilman digitaalisia välineitä. Vuorovaikutussuunnitteluun panostaminen on tärkeää myös henkilöressurssien osalta, digitaalisten välineiden lisäksi. Vuorovaikutussuunnittelu on oma kaavoitukseen liittyvä osaamisen osa-alueensa, jonka tulisi olla kaikkien kuntien saatavilla ja käytössä. Voisiko toimenpiteenä olla myös vuorovaikutussuunnittelun edistäminen?

Asuinalue- ja rakennuskohtaiset yhteistilat ovat etätöiden lisääntyessä kiinnostava toimenpide, jossa on paljon potentiaalia.

Ulko- ja sisätilojen esteettömyys luo tasapuolisuutta kaikille käyttäjille ja osallisille. Esteettömyyden edellytysten luomista tulisi selkeästi korostaa jo kaavoituksen tasolla, ei pelkästään toteutussuunnittelussa.

B. Arkkitehtuuri kytketään alueiden kehittämiseen

Toimenpiteessä B mainitaan aluearkkitehtitoiminnan edellytysten selvittäminen.

Aluearkkitehtitoiminnalla on merkittävä vaikutus, joka vahvistaa pienten kuntien osaamista ja resursseja. Tästä on aikaisempia hyviä kokemuksia Varsinais-Suomen ELY-keskuksen toimialueella.

C. Asumisen ja asuntorakentamisen laatua ja monimuotoisuutta vahvistetaan

Asuntojen kokonaisvaltaisen laadun arviointi on tarpeen ja erityisesti etätyön lisääntyessä asumisen tarpeet saattavat jatkossa olla erilaiset.

D. Tietoisuutta rakennetun ympäristön hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista lisätään

Ympäristö on kokonaisuus ja rakennetun ympäristön ohella myös viherympäristöllä on merkittävä rooli asukkaiden hyvinvoinnin lähteenä. Ympäristön hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista tehdyn tutkimustiedon kokoamisella ja jalkauttamisella suunnitteluun voitaisiin vaikuttaa ympäristön laatuun.

Rakennuksen käyttäjien fyysiseen terveyteen vaikuttaa muun muassa sisäilma, joka on noussut yhdeksi tämän ajan ongelmaksi. Tulisiko tämä nostaa yhden toimenpiteen teemaksi?

Luku III Talous ja kansainvälisyys

Ohjelmassa on tunnistettu arkkitehtuurimatkailun potentiaali, joka on myös osin päällekkäistä kulttuuriympäristömatkailun kanssa. Tähän liittyy muun muassa modernien arkkitehtuurikohteiden säilyttäminen ja suojeleminen, jotta on mitään matkailijoille esitellä. Modernin arkkitehtuurin arvokohteiden säilyttämistä, uutta käyttöä tai purkamista harkittaessa tulisi yhtenä seikkana arvioida myös niiden potentiaalia arkkitehtuurimatkailun kohteina.

Ohjelman tavoitteissa luetellaan muun muassa ilmastonmuutokseen sopeutuminen, mutta ilmastonmuutoksen hillintää ei ole mainittu.

Toimenpiteet:

B. Hankintaosaamista vahvistetaan ja arkkitehtuurikilpailujen käyttämistä hankintojen välineenä lisätään

Kilpailutoiminnan ja hankintojen kriteereinä tulisi mainita myös kestävä kehitys sekä kehittää siihen mittareita.

C. Arkkitehtuuriviennin rakenteita vahvistetaan

Ohjelman tavoiteosassa mainitaan tässä yhteydessä muun muassa ilmastokysymykset. Toimenpiteissä olisi näin ollen hyvä olla myös vihreän teknologian ja siihen liittyvän arkkitehtuurin edistäminen.

E. Suomen vetovoimaa arkkitehtuurimatkailumaana kehitetään

Tavoitteissa mainitaan herkkien kohteiden vierailukestävyys. Toimenpiteisiin voisi tuoda lisäarvoa esimerkiksi ekologisesti kestävä matkailun (myös lähimatkailun) edistämällä tai nostamalla kohteiksi myös ekologista arkkitehtuuria tai toimintaan osallistumista.

Luku IV Merkitys ja identiteetti

Arkkitehtuuri ei ole pelkkää tekniikkaa, se on myös taidetta, toiminnallisuutta, viihtyisyyttä ja elämänlaatua ja siihen liittyy aineettomia arvoja. Rakennuskantamme on eurooppalaisittain nuorta ja moderni rakennusperintö muodostaa siitä merkittävän osan. Kulttuuriympäristönäkökulman sisällyttäminen ohjelmaan on perusteltua ja ehdottoman tärkeää.

Ohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden lisäksi kulttuuriympäristön hoitoon saatavilla oleva taloudellinen tuki on tällä hetkellä hyvin marginaalista ja sitä tulisikin lisätä avustusmäärärahoja kasvattamalla sekä verohelpotuksin. Tällä olisi myös työllistävää vaikutusta.

Toimenpiteet:

A. Arkkitehtuurin ja kulttuuriympäristön arvostusta kasvatetaan

Modernin rakennusperinnön arvostuksen vahvistamisella ja ennakoivalla rakennussuojelulla on merkittävää vaikutusta, sillä sen myötä arvokkaimpia kohteita saadaan pysyvämmän suojelun ja

korjausten ohjauksen piiriin. Tähän toimenpiteeseen ehdotetaan lisättäväksi tahoksi myös alueelliset vastuumuseot.

B. Arkkitehtuurin ja kulttuuriympäristön vaikutusta paikallisen identiteetin vahvistumiselle tuetaan

Kaavoituksen laatutasoa ei ole mainittu toimenpiteiden joukossa. Suuntaviivat arkkitehtuurin ja kulttuuriympäristöjen huomioimiselle luodaan jo kaavoitusvaiheessa. Kaavoituksen yhteydessä tehtävät inventoinnit toimivat hyvänä pohjana keskustelulle paikallisista arvoista ja identiteetistä. Kaavoituksen yhteydessä järjestettävät yleisötilaisuudet tarjoavat keskustelulle yhden foorumin ja vaikutusmahdollisuuden. Myös kulttuuriympäristöohjelmat ja kyläsuunnitelmat ovat yksi paikallisen identiteetin käsittelyn väline. Asukkaiden ja alueen toimijoiden ympäristölukutaidon lisäämisellä on merkittävä vaikutus.

Luku V Koulutus ja tutkimus

Ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaaminen edellyttää nykyisten alalla jo toimivien täydennyskouluttamista ilmastokysymyksissä sekä ilmastoviisaan kaavoituksen ja rakentamisen hyvien käytäntöjen luomista, edistämistä ja jalkauttamista. Toki tämän osa-alueen tulee kuulua myös alan perusopintoihin. Tällä hetkellä kuntien kaavoittajista on pulaa, eikä esimerkiksi Varsinais-Suomen ELY-keskuksen toimialueella kaikkiiin avoinna oleviin virkoihin riitä hakijoita. Arkkitehtikoulutuksen aloituspaikkojen määrän kasvattamista olisi hyvä harkita.

Arkkitehtuuri- ja kulttuuriympäristökasvatus ovat tärkeitä osa-alueita tulevaisuutta ajatellen. Voisiko näitä jopa yhdistää? Kasvatuksella on merkittävä vaikutus.

Virkki Kirsti
Varsinais-Suomen ELY - Alueidenkäytön yksikkö